

**Gemeente
Rotterdam**

WEIGERING

Gemeente:	Rotterdam, Stadsontwikkeling, Bouw en woningtoezicht Postbus 6575, 3002 AN Rotterdam Telefoon: 14010 E-mail: bwt-vergunningen@rotterdam.nl
Namens:	Het College van Burgemeester en Wethouders
Kenmerk:	7289397/OMV.22.09.00461
Datum:	11 september 2024
Aanvrager:	[REDACTED] [REDACTED] [REDACTED]
Alleen digitaal verstuurd:	Aanvrager, [REDACTED] Gemachtigde [REDACTED] RCE: omgevingsvergunning@cultureelerfgoed.nl
Opmerkingen	N.V.T.

Inhoudsopgave van besluit

- 1 Aanvraag**
- 2 Besluit**
- 3 Inwerkingtreding**
- 4 Project**
- 5 Procedure**
- 6 Overwegingen**
 - 6.1 Toets ruimtelijke aspecten
 - 6.2 Activiteit 'Bouwen'
 - 6.3 Activiteit 'Handelingen met gevolgen voor beschermde monumenten'
- 7 Documenten behorend bij dit besluit**
- 8 Rechtsmiddelen**
 - 8.1 Beroep
 - 8.2 Voorlopige voorziening

1 Aanvraag

Op 30 september 2022 hebben wij een aanvraag omgevingsvergunning als bedoeld in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (hierna: Wabo), ontvangen voor de volgende activiteiten:

- 'Bouwen'
- 'Handelingen met gevolgen voor beschermde monumenten'

De aanvraag heeft betrekking op de locatie Koningin Emmaplein 12, 3016AB in Rotterdam. Het project betreft het herbestemming van kantoor naar woonhuis.

2 Besluit

Wij besluiten de aangevraagde omgevingsvergunning te **weigeren** voor de activiteiten:

- 'Bouwen' (*Grondslag: Wabo, artikel 2.1, eerste lid, onder a*)
- 'Handelingen met gevolgen voor beschermde monumenten' (*Grondslag: Wabo, artikel 2.1, eerste lid onder f in samenhang met artikel 9.1 van de Erfgoedwet en artikel 11 van de Monumentenwet 1988*)

Dit besluit lichten wij op de volgende pagina's toe. Aan deze omgevingsvergunning zijn voorschriften verbonden.

Bent u het niet eens met dit besluit? Dan verwijzen wij u naar de 'Rechtsmiddelen' in dit document.

Bouwwerkzaamheden moeten tijdig vooraf worden gemeld, zie 'Start- en gereedmelding werkzaamheden' bij de aandachtspunten en opmerkingen.

Ondertekening

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Rotterdam,
namens deze,
concerndirecteur Stadsontwikkeling,
voor deze,

drs. A.F.C.M. Mulder,
afdelingshoofd Bouw- en Woningtoezicht

*Dit document is digitaal vastgesteld en daarom niet voorzien van een fysieke handtekening.

3 Inwerkingtreding

Dit besluit treedt in werking met ingang van de dag na afloop van de beroepstermijn, tenzij een voorlopige voorziening is ingediend. Als van deze mogelijkheid gebruik wordt gemaakt, treedt dit besluit niet in werking voordat hierop is beslist. (*Grondslag: Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, artikel 6.1, tweede lid, onder b*)

4 Project

Uit de aanvraag blijkt dat het de bedoeling is om het pand gelegen aan de Koningin Emmaplein 12 te Rotterdam te herbestemmen van kantoor naar woonhuis. Deze werkzaamheden zijn in de periode 2021-begin 2022 zonder omgevingsvergunning uitgevoerd, zodat het feitelijk een verzoek om legalisatie is.

Het pand betreft een rijksmonument (monumentnummer: 513895, complexnummer 513898) en is tevens gesitueerd binnen het van rijkswege beschermde stadsgezicht Scheepvaartkwartier. Het pand uit 1890 is, als onderdeel van het complex Koningin Emmaplein 1-15/Westzeedijk 92-98 en 102-108, oorspronkelijk als woonhuis gebouwd

De huidige eigenaar (aanvrager) heeft de woonfunctie teruggebracht. De in hoofdpopzet oorspronkelijke achteraanbouw (serre/erker) met een latere invulling van kozijnen is vervangen door een nieuwe uitbouw in eigentijdse vormgeving en materialisering.

Volgens de aanvrager was dit noodzakelijk vanwege de slechte conditie van de hoofdconstructie en is dit gebeurd op een hoogwaardige wijze met behoud en herstel van de nog aanwezige monumentale waarden in het interieur.

De aanvrager heeft aangegeven dat het vernieuwen van de niet-oorspronkelijke en in slechte staat verkerende pui-invulling van de serre aanvankelijk op gelijke wijze plaats zou vinden als bij het pand Koningin Emmaplein 6, onderdeel van hetzelfde ensemble. De hoofdstructuur zou hierbij in tegenstelling tot bij nr. 6 gehandhaafd blijven. Dit laatste bleek tijdens de werkzaamheden niet mogelijk, mede vanwege de slechte vloerconstructie van het souterrain. Er is toen voor volledige vernieuwing gekozen.

Bovenstaande aanpak is zonder overleg met de gemeente en zonder benodigde omgevingsvergunning gerealiseerd. Sinds eind december 2021 loopt hiervoor een handhavingszaak. De eigenaar is verzocht om een vergunningsaanvraag in te dienen, zodat beoordeeld kan worden of (een deel van) de uitgevoerde wijzigingen alsnog gelegaliseerd kunnen worden. Hierbij is ook een bouwhistorisch onderzoek verlangd.

Tijdelijk Handhaving

Door de afdeling Handhaving is op 22 december 2021 geconstateerd dat zonder omgevingsvergunning (bouw)werkzaamheden zijn uitgevoerd, waarna actie is ondernomen om te bezien of de illegale verbouwing en de sloop/nieuwbouw van de serre is te legaliseren (nr. 784837-2021).

Op 1 januari 2022 heeft de eigenaar aangegeven dat op het moment van aankoop het pand in uitgeleefde en desolate staat is aangetroffen. De intentie was om het pand grondig op te knappen en vooral in ere te herstellen. De serre was in een zeer slechte toestand (houtrot, verzakkingen) en niet meer te redden.

De achtergevel zou worden gerenoveerd met behoud van kwaliteit en de authentieke stijl. De eigenaar heeft uiteindelijk de achterpui in dezelfde stijl en uitstraling als op nr. 6 uitgevoerd, waarbij als het ware deze achtergevel is gekopieerd.

In het interieur moest op dat moment de keukens nog worden geplaatst, tegels nog worden aangebracht en de wasbakken nog opgehangen. Dat er voor de werkzaamheden een omgevingsvergunning nodig was, is te laat gerealiseerd.

De aanvrager gaf aan de huidige situatie te willen legaliseren en in overleg met de gemeente alsnog een vergunningsaanvraag in te willen dienen. Volgens hem was er concreet zicht op legalisatie, omdat hij had begrepen dat nr. 6 hiervoor op 13 juni 2012 ook een vergunning heeft gekregen.

Op 21 januari 2022 hebben bureau Monumenten en de afdeling Handhaving in aanwezigheid van (vertegenwoordigers van) de eigenaar het pand bezocht. Handhaving heeft aldaar besloten de werkzaamheden niet stil te leggen, aangezien alle wijzigingen nagenoeg al waren uitgevoerd.

Op 25 januari 2022 heeft Handhaving de eigenaar aangegeven dat deze er rekening mee moet houden dat mogelijk bepaalde kleuren of bouwkundige wijzigingen in en aan het pand niet vergund kunnen worden. Voor een aanvraag omgevingsvergunning en de planbeoordeling werd door het bevoegd gezag een bouwhistorisch onderzoek noodzakelijk geacht.

Op 27 januari 2022 heeft de gemeente het voornemen verstuurd om handhavend op te treden ten aanzien van het zonder omgevingsvergunning uitvoeren van bouwwerkzaamheden (nr. 54353-2022).

Het betreft o.a. het wijzigen van de achtergevel en dan met name de sloop van de historische serre en de vervangende, modern vormgegeven nieuwbouw. Ook is geconstateerd dat de indeling en het interieur zijn gewijzigd, de kleuren van diverse onderdelen (o.a. balkonhek, daklijst serre, trapleuningen en wanden entreehal) zonder historisch kleuronderzoek zijn veranderd en de natuurstenen vloerafwerking in de gang is gedemonteerd.

Tevens bleek dat voorafgaand aan de werkzaamheden geen (onafhankelijk) bouwhistorisch onderzoek had plaatsgevonden.

De eigenaar is er op dat moment van in kennis gesteld dat het voortzetten van de werkzaamheden volledig voor eigen rekening en risico was.

Op 10 februari 2022 heeft de eigenaar een zienswijze ingediend en is geïnformeerd welke gegevens nodig zijn in het kader van een legaliserende aanvraag voor de vergunningsplichtige wijzigingen. Op 24 juni 2022 heeft de gemeente opnieuw een brief gestuurd aan de eigenaar, waarin zij constateert dat er vooralsnog geen ontvankelijke

aanvraag ligt en ook geen bouwhistorisch onderzoek is gedeeld met de gemeente. De gemeente benadrukt eveneens te hechten aan een informeel traject zonder last onder dwangsom.

Op 30 september 2022 is voorliggende aanvraag omgevingsvergunning met bouwhistorisch onderzoek ingediend.

Bouwhistorisch onderzoek

Bureau Polderman heeft in opdracht van de aanvrager een bouwhistorisch onderzoek opgesteld (d.d. 30 september 2022). Het onderzoek is beperkt gebleven tot de zichtbare delen van het pand. Op basis van archiefmateriaal en tijdens de verbouwing gemaakte foto's zijn de recent gerealiseerde, en nu te legaliseren wijzigingen geduid. Van eventuele verdere wijzigingen sinds de verbouwing van 1988 tot het recente verleden is weinig bekend aldus het onderzoek.

Vergunning herstel achtergevel

Naast de vergunningsaanvraag voor legalisatie is op 1 mei 2023 een omgevingsvergunning met voorschriften verleend voor diverse herstelwerkzaamheden aan de achtergevel (OMV.23.02.00174).

Voor zover bekend zijn de werkzaamheden uit deze vergunning nog niet gestart.

Werkzaamheden

De informatie uit het bouwhistorisch onderzoek alsook de nadere toelichting d.d. 20 januari 2023 van de aanvrager is de basis voor onderstaand overzicht met de in 2021-'22 uitgevoerde, te legaliseren werkzaamheden:

- Achtergevel:

De oorspronkelijke serre, met moderne pui-invullingen, is vervangen door een aanbouw met stalen, bruine kozijnpuen. Het betreft het gedeelte vanaf het maaiveld tot aan de consoles onder het balkon. Hierbij zijn ook de uit de bouwtijd daterende hoofdconstructie en de lijst en betimmeringen op niveau van de bel-etagevloer en de borstwering daarboven verwijderd.

Het balkonhek en de kroonlijst aan de bovenzijde van de serre zijn in een donkerbruine kleur geschilderd (van oorsprong in gebroken wit).

Het overige deel van de achtergevel is ongewijzigd gebleven.

- Interieur (algemeen):

- egaliseren van bestaande vloeren;
- vervangen van radiatoren (locaties zouden zoveel mogelijk gehandhaafd zijn);
- verwijderen van alle metalstud wanden;
- verwijderen en/of verplaatsen van deurkozijnen (uitgangspunt was hergebruik van bestaande kozijnen en geprofileerde paneeldeuren);
- verwijderen van systeem- en verlaagde plafonds;
- restaureren/herstellen van bestaande geornamenteerde plafonds;
- aanbrengen isolatie boven plafonds (verdiepingsvloeren, tussen de balken);
- herstellen/inboeten van de zettingscheuren;
- herstellen beschadigd stucwerk.

Het uitgevoerde kleurgebruik is als volgt: gestucte wanden, binnendeurkozijnen, paneeldeuren en lambriseringen in gebroken wit, gestuct plafond in wit en trapleuning in bruin (gelijk als bestaand).

- Souterrain:

Bij de verbouwing zijn de ruimten in de brede beuk samengevoegd tot een tuin- en zitkamer (eetkeuken), doorlopend in de vernieuwde serre. De serrevloer tussen souterrain en bel-etage is verwijderd, waarna in de serre tegen de woningscheidende muur een trap is geplaatst, die het souterrain verbindt met de bel-etage.

De gang tussen het trappenhuis en de achtergevel is bij de aangrenzende ruimte getrokken en verbouwd tot woonkamer. Het oorspronkelijke deurkozijn en de deur van het aangrenzende toilet bevinden zich nog op hun oorspronkelijke locatie; de draairichting van de deur lijkt wel gewijzigd.

In de beukscheidende wand zijn twee oorspronkelijke deur(kozijn)en verwijderd, de openingen (deels) dichtgezet en vervolgens twee nieuwe muurdoorbraken gemaakt, waarin resp. een schuifdeur aan de achterzijde en een dubbele deur in het midden van de wand is geplaatst.

De vloer van het souterrain, incl. de tegelvloer van de serre, alsook de stalen liggers van de troggewelven van de onderliggende vloerconstructie zijn geheel verwijderd. De liggers waren volledig doorgeroest, waardoor volgens de aanvrager de vloer constructief niet meer voldeed. De vloer is geheel vernieuwd (Compofloor) en voorzien van parket met vloerverwarming.

De oorspronkelijke schoorsteenkanalen tegen de woningscheidende muur in de voorste kamer zijn gesloopt.

- Bel-etage:

Deze etage bestaat uit een doorlopende woonkamer in de brede beuk, en een vestibule aan de voorzijde en een werkkamer aan de achterzijde van de schuine beuk. Volgens het bouwhistorisch onderzoek is het plafond van de vestibule opvallend eenvoudig vormgegeven en wijkt dit af van het plafond van de verder vrijwel identieke vestibule van nr. 13. Waarschijnlijk is het oorspronkelijke plafond in het verleden vervangen, maar wanneer is niet bekend.

In de hal is tussen vestibule en trap een toiletvolume ingebouwd. De meterkast is via dit toilet te bereiken, het deurkozijn en de deur ervan zijn nog oorspronkelijk. De vloer (gebroken tegels en stenen) in de gang is hersteld. Tevens is een marmeren vloer aangebracht.

De twee ruimten in de brede beuk zijn samengevoegd tot een woonkamer, waarbij de twee oorspronkelijke deur(kozijn)en in de langswand tussen de hal en de voor- en achterkamer zijn verwijderd en vervangen door een centraal geplaatste doorbraak met een stalen pui en dubbele glazen deur.

Halverwege is tegen de woningscheidende muur een (schijn)haard geplaatst.

De oorspronkelijke schoorsteenkanalen in de voorste kamer blijven volgens de tekeningen behouden en worden opgenomen in het wandmeubel. Echter op foto's van de nieuwe toestand zijn deze kanalen niet meer aangetroffen.

- 1ste verdieping:

De brede beuk op deze verdieping heeft één doorlopende ruimte met aan beide zijden een slaapkamer en een inloop kleedkamer in het midden. Iedere slaapkamer is voorzien van een nieuw gemaakte doorgang in de langswand naar een eigen badkamer in de schuine beuk. De achterste kamer in de schuine beuk is verbouwd tot badkamer, die werd vergroot door hieraan een klein deel van de overloop toe te voegen. Het hier aanwezige oorspronkelijke deurkozijn met deur tussen de overloop en de nieuwe badkamer is verwijderd, waarna een gesloten vlakke wand is geplaatst.

De badkamer is na een doorbraak in de beukscheidende wand vanuit de slaapkamer bereikbaar geworden.

De voorste kamer in de schuine beuk is opnieuw badkamer geworden, maar nu met inloopdouche, stoombad en sauna. Een nieuw toilet met marmeren vloertegels is tegen de beukscheidende wand geplaatst, waartoe een deel van de overloop werd opgeofferd. Het toilet is toegankelijk gemaakt via een bestaande (deur)opening in de beukscheidende wand.

Bij de overloop is een geornamenteerd stuc-op-rietplafond met kooflijst, perklijst en rozet vervangen door een nieuw plafond. De overloop liep oorspronkelijk door tot de badkamer aan de voorgevel en ontsloot daar ook een toilet. Op deze plek is nu een opvallend vlakke wand aanwezig, die niet goed aansluit op de aangrenzende afwerkingen. In de recente verbouwing zijn deze delen van de overloop gebruikt voor een nieuw toilet en de badkamer. In de langswand tussen de schuine en brede beuk zaten van oorsprong vier deur(kozijn)en. Vóór de recente verbouwing zouden er hiervan nog drie resteren.

Na de verbouwing is slechts één deur behouden gebleven, de deur van het nieuwe toilet (draairichting lijkt gewijzigd). In het midden van de gang is één groot kozijn met een historiserende dubbele deur geplaatst, aan de achterzijde van de langswand is vanuit de slaapkamer een nieuwe opening met een dubbele schuifdeur gemaakt naar de badkamer.

- 2de verdieping:

De oorspronkelijke indeling is nagenoeg intact gebleven, met in de brede beuk twee slaapkamers, alsook een slaapkamer aan de achterzijde van de schuine beuk. Alleen de kamer aan de voorzijde in de schuine beuk is gewijzigd naar badkamer (met ligbad, douche en dubbele wastafel). In de achterste slaapkamer in de brede beuk is tegen de achterwand een inbouwwolume geplaatst met een kleine badkamer (douche en wastafel). De deuren van zowel de voorste als achterste slaapkamer zijn replica's.

- 3de verdieping en dak:

Beide lichtkoepels in de kap zijn vervangen door twee nieuwe kunststof lichtkoepels. De bestaande dakbedekking is gehandhaafd.

5 Procedure

Wettelijk kader

Het besluit is gebaseerd op de door u ingediende aanvraag, de Wabo en andere afgeleide regelgeving. In de betreffende onderdelen van dit besluit vindt u de overwegingen die tot de verlening van de omgevingsvergunning hebben geleid.

Uitgebreide voorbereidingsprocedure

Op uw aanvraag is de uitgebreide voorbereidingsprocedure van toepassing.

(Grondslag: Wabo, paragraaf 3.3, Wet ruimtelijke ordening, afdeling 3.6 en de Algemene wet bestuursrecht (hierna Awb), afdeling 3.4)

Ter inzage legging (ontwerp)besluit

Het bouwplan heeft met het ontwerpbesluit en de bijbehorende stukken van 15 maart 2024 tot en met 25 april 2024 ter inzage gelegen. Er zijn wel zienswijzen ingediend. De nota van zienswijze maakt deel uit van deze weigering.

(Grondslag: Wabo, artikel 2.12, eerste lid, onder a, onder 3° en artikel 3.10, eerste lid, onder a)

Aanvullende gegevens

Wij hebben gebruik gemaakt van de mogelijkheid om aanvullende gegevens op te vragen.

Op 27 december 2022 is er om aanvullende gegevens verzocht. Deze hebben wij op 20 januari 2023 ontvangen. (Grondslag: Algemene wet bestuursrecht, artikel 4:5 in samenhang met artikel 4:15, eerste lid)

Ontvankelijkheid

Naar het oordeel van Bouw- en Woningtoezicht zijn er voldoende gegevens en bescheiden overlegd, waardoor aannemelijk is gemaakt dat de aanvraag voldoet aan de indieningsvereisten.

(Grondslag: Wabo artikel 2.8, Besluit omgevingsrecht paragraaf 4.2 en de Regeling omgevingsrecht)

6 Overwegingen

6.1 Toets ruimtelijke aspecten

6.1.1 Bestemmingsplan

Het project ligt in het gebied waar het bestemmingsplan 'Scheepvaartkwartier' van kracht is. De gronden hebben daarin de volgende bestemmingen:

Enkelbestemming

- Artikel 6 Gemengd - 1

Dubbelbestemmingen

- Artikel 27 Waarde – Archeologie 2
- Artikel 30 Waarde – Cultuurhistorie

Aanduiding(en)

- Maatvoering: maximum goothoogte 16 meter.
- Maatvoering: maximum bouwhoogte 18 meter.

Het project voldoet aan de regels van het bestemmingsplan.

6.1.2 Parkeren

Het project ligt in het gebied waar het bestemmingsplan 'Parapluherziening parkeernormering Rotterdam' van kracht is. *(Grondslag: Parapluherziening parkeernormering Rotterdam artikel 2 en artikel 3)*

De 'Beleidsregeling Parkeernormen auto en fiets gemeente Rotterdam 2022' (hierna: beleidsregeling) is van kracht. *(Grondslag: Beleidsregeling, artikel 3)*

Het project is hiermee niet in strijd, omdat het niet voorziet in een toename van de plaatselijke parkeerdruk.

6.1.3 Conclusie

Uw aanvraag is getoetst aan de van toepassing zijnde bestemmingsplannen. Uw project voldoet aan de planregels.

6.2 Activiteit 'Bouwen'

De aanvraag is voor wat betreft de activiteit 'Bouwen' getoetst aan de van toepassing zijnde beoordelingscriteria. *(Grondslag: Wabo artikel 2.10)*

6.2.1 Bouwbesluit 2012

De aanvraag is getoetst aan het Bouwbesluit 2012 met het volgende uitgangspunt:

- Verbouw *(Grondslag: Bouwbesluit 2012, artikel 1.12)*

U heeft voldoende aannemelijk gemaakt dat het project voldoet aan de eisen uit het Bouwbesluit 2012.

6.2.2 Bouwverordening Rotterdam 2010 (Bodem)

Uw aanvraag is geaccepteerd zonder onderzoeksrapport naar de gesteldheid van de bodem. Het betreft een bouwwerk dat de grond niet raakt. *(Grondslag: Bouwverordening Rotterdam 2010, artikel 2.4.1, onder b)*

6.2.3 Bestemmingsplan

De toetsing van het project aan het bestemmingsplan is opgenomen bij de toets ruimtelijke aspecten.

6.2.4 Advies van de commissie voor Welstand en Monumenten

Het advies van de commissie voor Welstand en Monumenten voor het project is opgenomen in het hoofdstuk overwegingen van de activiteit 'Handelingen met gevolgen voor beschermde monumenten'.

6.3 Activiteit 'Handelingen met gevolgen voor beschermde monumenten'

De aanvraag is voor wat betreft de activiteit 'Handelingen met gevolgen voor beschermde monumenten' getoetst aan de van toepassing zijnde beoordelingscriteria. (*Grondslag: Wabo, artikel 2.15, Erfgoedwet artikel 9.1 en Monumentenwet 1988 artikel 15*)

Het rijksmonument Koningin Emmaplein 12 te Rotterdam (monumentnummer 513895) is onderdeel van het complex Koningin Emmaplein 1-15/Westzeedijk 92-98 en 102-108 (complexnummer 513898). Het pand is tevens gesitueerd binnen het van rijkswege beschermde stadsgezicht Scheepvaartkwartier.

Oorspronkelijk is het gebouwd als woonhuis. Daarna was het in gebruik als kantoor. Geconstateerd is dat in de periode 2021-begin 2022 zonder omgevingsvergunning werkzaamheden zijn uitgevoerd om het pand te verbouwen tot woonhuis. De aanvraag betreft het legaliseren van deze reeds uitgevoerde wijzigingen.

6.3.1 Advies van de commissie voor Welstand en Monumenten

Het advies van de commissie voor Welstand en Monumenten van 10 mei 2023 is 'negatief, tenzij'. Een afschrift van het advies is bij dit besluit gevoegd.

De commissie geeft aan geen begrip te hebben voor het zonder vergunning zeer ingrijpend verbouwen en slopen van onderdelen van dit rijksmonument. Het pand heeft ondanks eerdere verbouwingen, op zichzelf en in relatie tot de overige panden in het ensemble, een hoge architectuurhistorische waarde. Het oorspronkelijke gebruik als voornaam woonhuis is op verschillende plekken, zoals de vestibule en het trappenhuis, nog steeds duidelijk afleesbaar. Samen met het tweelingpand op nr. 13, waar de oorspronkelijke houten serre aan de achterzijde nog aanwezig is, vormt het pand een bijzonder ensemble.

Bij een rijksmonument zou behoud en restauratie altijd het uitgangspunt moeten zijn. De uitgevoerde werkzaamheden zijn zeer ingrijpend gebleken en hebben de monumentale waarden sterk aangetast. De commissie concludeert daarom dat de reeds uitgevoerde werkzaamheden in haar ogen niet kunnen worden gelegaliseerd. Zij adviseert de gemeente om mede aan de hand van het beschikbare foto- en archiefmateriaal voor het exterieur in te zetten op een reconstructie die tevens recht doet aan de architectonische samenhang met de naastgelegen tweelingserre van nr. 13.

Betreffende het interieur adviseert zij om de aanvrager een plan op te laten stellen, waarbij wordt gestreefd naar het herstel van een aantal karakteristieke hoofdmotieven uit het oorspronkelijke interieur. Te denken valt bijvoorbeeld

aan de reconstructie van verwijderde stucplafonds en historische deuropeningen met geornamenteerde lijsten.

De commissie merkt aanvullend op dat de aangetroffen situatie aan de achterzijde niet te vergelijken valt met het in 2012 vergunde plan voor een nieuwgebouwde serre op nr. 6. Immers was in dat geval geen originele serre aanwezig.

De commissie constateert dat er in de aanvraag geen rekening wordt gehouden met de monumentale waarde van het rijksmonument. Daarnaast constateert de commissie dat dit

plan strijdig is met de welstandscriteria. Zij adviseert daarom negatief ten aanzien van de afgifte van de omgevingsvergunning tenzij het plan wordt aangepast.

6.3.2 Advies van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap

De Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft op 7 juni 2023 negatief geadviseerd. Een afschrift van het advies van de Staatssecretaris aan de Gemeente Rotterdam is bij dit besluit gevoegd.

De Staatssecretaris heeft tegen het terugbrengen van de functie van woonhuis geen bezwaar, mits de werkzaamheden met respect voor de monumentale waarden zouden zijn uitgevoerd. Geconstateerd is dat dit niet is gebeurd.

De hoofdropzet en een deel van de historische interieurelementen zijn weliswaar bewaard gebleven, maar binnen de hoofdstructuur zijn enkele ingrijpende wijzigingen aangebracht, die afbreuk doen aan de monumentale waarden, zoals extra doorbraken in de beukscheidende wand, ruimtes die zijn samengevoegd of opgedeeld en vloeren die zijn vernieuwd.

De grootste wijziging heeft plaatsgevonden aan de achterzijde. Hier is de oorspronkelijke serre over twee bouwlagen gesloopt en vervangen door een modern vormgegeven serre. De beeldwaarde is hierdoor verstoord geraakt.

Een aantal onderdelen van het monument waren volgens de eigenaar niet meer te herstellen. Dit is niet met een bouwtechnisch rapport onderbouwd. Indien onderdelen of materialen bouwtechnisch op zijn, maar wel monumentale waarden vertegenwoordigen, geldt in de monumentenzorg het uitgangspunt deze onderdelen te vervangen, dus weer terug te brengen, met dezelfde of gelijke materialen, vormgeving én detaillering.

De eigenaar heeft er echter voor gekozen onderdelen in een andere vormgeving, detaillering en materialisering aan te brengen. Dit wijkt niet alleen af van het genoemde restauratie-uitgangspunt, maar doet ook afbreuk aan de samenhang met (de serre van) het buurpand en binnen het beschermde complex.

Als dit plan aan de Staatssecretaris ter advisering was voorgelegd als de werkzaamheden nog niet zouden zijn uitgevoerd, had zij negatief geadviseerd.

6.3.3 Motivering Overweging

Bureau Monumenten & Cultuurhistorie volgt de adviezen van de commissie voor Welstand en Monumenten en de Staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

In reactie op de uitgebrachte adviezen heeft de aanvrager op 18 augustus 2023 en 11 oktober 2023 schriftelijk gereageerd met o.a. een onderbouwing van de slechte staat van het pand (incl. foto's), tegenargumentatie en een voorstel tot een wijziging van het plan. De aanvrager doet een dringend beroep op de gemeente om de door haar aangedragen feiten en vergelijkingen zorgvuldig te beoordelen en te wegen.

Opgemerkt hierbij wordt dat tussentijds meerdere malen afstemming heeft plaatsgevonden tussen aanvrager en de gemeente, waarin met wederzijdse goedkeuring tussentijdse pauzes zijn ingelast om tot voldragen vervolgstappen te kunnen komen.

De belangrijkste argumenten van de aanvrager worden hieronder samengevat, waarbij tevens steeds de reactie van bureau Monumenten is vermeld.

1. Argument aanvrager: De bouwtechnische staat van de serre aan de achterzijde was zo slecht dat deze niet meer te herstellen was geweest.

Het meegestuurde rapport van Van Reisen bevestigt dit volgens aanvrager.

De situatie leverde gevaar op; dit is aangetoond met fotomateriaal. De constructieve liggers en kolommen waren in zeer ernstige mate aangetast en onherstelbaar, zo bleek na verwijdering van de invulling van de puien. Bij verdere ontmanteling van de bestaande erkervloer op niveau achtertuin, bleken de stalen liggers van het tongewelf compleet doorgeroest en constructief een gevaar. Herstel van deze - niet verzinkte - stalen liggers bleek niet mogelijk. Deze situatie zou mede de oorzaak zijn voor de zetting van puien en metselwerk in de achtergevel en gemetselde wanden in het woonhuis, aansluitend op de achtergevel.

De slechte bouwtechnische staat gaf tijdens de uitvoering aanleiding om de constructie van de serre te vernieuwen. Na overleg met de bewoners van nr. 6, die in het verleden een stalen serre hebben geplaatst, is bij dezelfde firma een dergelijke serre besteld om eenheid te houden in de rij herenhuizen. De stalen serre staat tegen de houten serre van nr. 13, een gelijke situatie als bij nrs. 6 en 7 (staal tegen hout).

Onderdelen van de serreconstructie van voldoende kwaliteit zijn hierbij behouden gebleven: de dakrand met houten hekwerk en 'gording'-klossen zijn hersteld, doch geschilderd in een donkere kleur daar waar deze in oorsprong gebroken wit waren.

Reactie bureau Monumenten: Aan de geconstateerde bevindingen uit bovenstaand relaas wordt niet getwijfeld, echter het is evident dat dergelijke wijzigingen vergunningsplichtig zijn en het is verzuimd hierover vooraf in contact te treden met de gemeente. Het is voor de hand liggend dat indien dit overleg wel had plaatsgevonden, vanuit de gemeente gesteld zou zijn dat een restauratieve aanpak verlangd zou worden. Het volledig vernieuwen en wijzigen van de in hoofdopzet nog oorspronkelijke houten serre naar een eigentijds vormgegeven stalen serre zou niet tot de mogelijkheden hebben behoord (een gelijke discussie heeft immers recent bij buurpand nr. 13 plaatsgevonden).

2. Argument aanvrager: De complete invulling van de serre was niet meer origineel. Ook dit wordt bevestigd door Van Reisen.

Reactie bureau Monumenten: Het bovenstaande wordt niet betwist. De uitdaging zou hier geweest zijn om met behoud van de historische constructie een nieuw ontwerp te maken voor deze serre.

3. Argument aanvrager: In het gehele pand is kwaliteit teruggebracht.

Met duurzame materialen zou het monument weer gereed zijn gemaakt voor de komende honderd jaar met een nieuwe tijdslaag aan de achterkant, zoals ook bij andere achtergevels binnen het complex is gebeurd.

Reactie bureau Monumenten: Evident is dat het pand een kostbare verbouwing heeft ondergaan. De kwestie hier is echter dat het veelal vergunningsplichtige werkzaamheden betreft en dat de gevolgen voor de monumentale waarden een ondergeschikte rol lijken te hebben gespeeld.

4. Argument aanvrager: De registeromschrijving voor het complex Koningin Emmaplein 1-15 beperkt zich voor nr. 12 alleen tot de voorgevel.

De achtergevels en het interieur van de panden worden slechts in algemene zin vermeld, terwijl de voorgevels van elke adres specifiek zijn beschreven. Aanvrager is dan ook van mening dat bij de beoordeling van nr. 12, deze in zijn algemeenheid moet worden vergeleken met alle andere achtergevels behorende tot dit complex. T

evens stelt aanvrager dat van enige uniformiteit, zoals deze eind 19de eeuw nog aanwezig was, nu zeker geen sprake meer is.

Daarnaast worden 'schuifvensters en eenvoudige serres, erkers en/of balkons' genoemd, maar volgens aanvrager zijn er in het complex nog nauwelijks schuifvensters aanwezig. Vrijwel alle kozijnen en oorspronkelijke invullingen zouden in de loop der jaren zijn vervangen. Er is sprake van een grote verscheidenheid aan uitbouwen, erkers, veranda's en balkons, in uiterlijke verschijningsvorm, volumes, materialisatie en detaillering. Dit zou ook gelden voor hekwerken, borstweringen, vluchttrappen, condensors, gevelafwerkingen en kleurstellingen.

Ten aanzien van de interieurs stelt de omschrijving 'voor zover nog aanwezig'. Aanvrager stelt dat voor vrijwel alle adressen binnen dit complex, inclusief nr. 12, als gevolg van modernisering en functiewijzigingen in het verleden (van woonhuis naar kantoor en terug) veranderingen aan interieur en afwerkingen (vloeren, kamerscheidende wanden, doorbraken in woningscheidende wanden, plafonds, deuren, binnenkozijnen) volop hebben plaatsgevonden.

Reactie bureau Monumenten: Bekend is dat de registeromschrijvingen van rijksmonumenten beknopt zijn en niet uitputtend. Deze zijn met name bedoeld om de locatie van het monument aan te geven. Bij monumenteneigenaren mag bekend worden geacht dat zij weten dat naast het exterieur ook het interieur onderdeel is van de bescherming. Leidend blijft dat voor wijzigingen aan historische onderdelen van een monument aan zowel de buiten- als binnenzijde een omgevingsvergunning wordt verlangd.

5. Argument aanvrager: Bij nr. 6 is een vergelijkbare (en vergunde) aanpak toegepast als bij nr. 12.

Aan de achterzijde van het ensemble Koningin Emmaplein zouden volgens de aanvrager minimaal zes huizen compleet zijn veranderd en verbouwd en aan uniformiteit hebben ingeboet, in ieder geval aan de achterzijde. Hier zouden veel afwijkingen in structuur, materiaal, ontwerp en kleur zichtbaar zijn.

Hierbij zouden tevens de nrs. 6 en 12 veel overeenkomsten vertonen. Beide serres zijn van hetzelfde merk. Om eenheid te behouden aan de achterzijde van het ensemble is juist hiervoor gekozen. De nieuwe achterkant zou kunnen worden gezien als een nieuwe tijdslaag voor het monument. De woningen in het ensemble zijn immers altijd in ontwikkeling geweest, zoals ook in het bouwhistorisch onderzoek is te lezen.

Aanvrager stelt dat exact dezelfde werkzaamheden die bij nr. 12 zijn uitgevoerd, ook zijn gerealiseerd in meerdere panden in het ensemble, zodat het gelijkheidsbeginsel hier een zeer belangrijke en cruciale rol zou spelen.

Reactie bureau Monumenten: Bij nr. 6 is de achtergevel gedeeltelijk teruggebracht in de oorspronkelijke staat, waarbij latere uitbouwen van het pand zijn afgebroken ten behoeve van een nieuwe serre met balkons. Voor dit wijzigingsplan is op 13 juni 2012 een omgevingsvergunning verleend (OMV.11.11.00015). Bij nr. 6 was geen sprake meer van een originele serre, waardoor een vergelijking met de huidige aanvraag van nr. 12 niet opgaat.

6. Argument aanvrager: De serre weer vervangen naar een houten reconstructie ("nep oud") conform origineel is geen optie.

Volgens aanvrager is het zowel financieel als qua duurzaamheid niet haalbaar om een nieuwe serre compleet opnieuw te vervangen. Ook zou het niet mogelijk zijn het origineel terug te halen. Wel wil aanvrager meedenken om de serre aan de achterkant weer zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de oude situatie. Hiervoor is monumentendeskundige en architect Marcel van Dijk te Oegstgeest benaderd, die hiertoe een advies heeft opgesteld.

Reactie bureau Monumenten: Het is duidelijk dat het opnieuw vervangen van de nieuwe serre negatieve gevolgen heeft qua financiën en duurzaamheid. Dit zal afgewogen moeten worden tegen de inmiddels ontstane negatieve gevolgen voor de monumentale waarden.

7. Argument aanvrager: Het eventueel niet toestaan van een vide is niet rechtvaardig. Aanvrager stelt een vide gemaakt te hebben, net zoals is gedaan bij nr. 6 (met vergunning in 2012) en het buurpand nr. 13, die hiervoor in 2023 een vergunning heeft ontvangen. Aanvrager ziet dan ook geen reden waarom dit niet kan worden vergund.

Reactie bureau Monumenten: In het advies van de commissie staat niet vermeld dat een vide niet zou zijn toegestaan. In het advies wordt aangegeven dat de nieuwe vide één van de ingrijpende werkzaamheden is die in het interieur zijn uitgevoerd en de structuur aantasten. De zonder vergunning gerealiseerde vide is één van de onderdelen die voor legalisatie in aanmerking komen. De ingreep dient te worden afgewogen in het geheel aan gerealiseerde wijzigingen.

8. Argument aanvrager: Het balkonhekwerk is in dezelfde (donkerbruine) kleur geschilderd als de nieuwe serre om eenheid te creëren, net zoals gedaan bij nr. 6 (maar dan zwart balkon op zwarte serre).

Aanvrager geeft aan dat het originele balkon met consolelijsten is behouden, in tegenstelling tot bij nr. 6. Aanvrager is bereid om een kleurhistorisch onderzoek uit te voeren en het balkon weer in de oorspronkelijke kleur terug te brengen.

Reactie bureau Monumenten: Geconstateerd is dat het bestaande balkonhek en de kroonlijst aan de bovenzijde van de serre in een donkerbruine kleur zijn geschilderd, terwijl deze van oorsprong gebroken wit waren.

Bureau Monumenten staat positief tegenover bovenstaand voorstel van de aanvrager.

9. Argument aanvrager: Diverse oorspronkelijke deuren zouden zijn verwijderd, maar dit heeft een reden.

Volgens aanvrager zijn alle te hergebruiken deuren nog in het pand aanwezig, maar functioneerden sommige van deze deuren niet meer. Ze zijn vervangen door exacte replica's, om zo eenheid te behouden in het pand. Gezien het feit dat nieuwe deuren in dezelfde stijl als de oude deuren zijn geplaatst, is dit volgens aanvrager een waardetoevoeging voor het huis en behoud van de monumentale waarde.

Reactie bureau Monumenten: Het vernieuwen van oorspronkelijke, maar niet meer functionerende houten paneeldeuren conform het historische model kan een goed te verdedigen uitgangspunt zijn; echter ook dit zijn vergunningsplichtige werkzaamheden.

10. Argument aanvrager: Het realiseren van nieuwe muurdoorbraken zou bezwaarlijk zijn, maar dit is bij andere panden ook gedaan.

Aanvrager legt uit dat nrs. 12 en 13 in de afgelopen jaren als één pand werden gebruikt en dat de niet-originele openingen zijn dichtgezet vanwege het nieuwe gebruik. Verder is een aantal bestaande openingen vergroot om het kantoorpand weer geschikt te maken voor bewoning. Van Reisen heeft aangetoond dat geen enkel pand in het ensemble aan de binnenkant gelijk is en dat in minimaal negen van de vijftien panden doorbraken zouden zijn gemaakt. Aanvrager ziet dan ook geen reden waarom voor dit onderdeel geen vergunning wordt verleend.

Hierbij is aangevuld dat bij nr. 13 onlangs vergunning is verleend om het complete pand op te splitsen in vier appartementsrechten, waarbij eveneens muren, deuren, openingen en trap moesten worden aangepast. Bij nr. 12 blijft het pand in gebruik als één woning.

Reactie bureau Monumenten: Het toevoegen en dichtzetten van muurdoorbraken en wandopeningen is goed voorstelbaar bij een herbestemming, maar ook deze wijzigingen zijn vergunningsplichtig.

11. Argument aanvrager: Een oorspronkelijk stucplafond is verwijderd, maar dit was niet meer te redden.

Alle oude plafonds met ornamenten die hersteld konden worden zou aanvrager hebben behouden. Echter één plafond in de hal van de 1ste verdieping was door het grote aantal scheuren zo slecht dat het niet kon worden hersteld. Dit plafond is met behoud van de originele lijst strak gestuct. Aanvrager is bereid om in dit plafond weer het oorspronkelijke ornament terug te brengen.

Reactie bureau Monumenten: Dit voorstel is zeer positief en wordt omarmd.

12. Argument aanvrager: De nieuwe toiletruimte op de bel-etage zou volgens de commissie de ruimtelijke structuur hebben aangetast, maar dit is volgens aanvrager feitelijk onjuist. Op de bel-etage zat volgens aanvrager reeds een toilet, zoals ook te lezen zou zijn in het bouwhistorisch onderzoek. Bij veel panden in het ensemble zit de toiletruimte naast de trap op de bel-etage, dus aanvrager heeft dit op deze locatie hersteld.

Reactie bureau Monumenten: Volgens het bouwhistorisch onderzoek (p. 44) zou bij de verbouwing een toilet in de hal zijn aangebracht. Het volume valt op doordat deze niet goed

aansluit op de pui, de wandafwerkingen en het geornamenteerde stuc-op-rietplafond. Volgens de aanvrager (en de tekeningen) zou het een bestaand toilet zijn. Op een foto uit 2019 van vóór de verbouwing is hier geen toilet aanwezig.

13. Argument aanvrager: Op basis van bovenstaande argumenten is aangetoond dat de uitgevoerde werkzaamheden niet afwijken van die elders in het ensemble zijn gedaan en zou conform het gelijkheidsbeginsel overgegaan moeten worden tot vergunningverlening.

Aanvrager stelt dat meerdere wijzigingen in het ensemble feitelijk zijn ontstaan deels voor de aanwijzing tot rijksmonument in 2000, maar zeker ook na 2000. Het betreft dan met name de achterzijden van nrs. 6, 14 en 15 en vrijwel alle interieurs van nrs. 1 t/m 15. Aanvrager is aan de hand van een eigen dossieronderzoek van mening dat de voorliggende aanvraag op een volstrekt andere wijze wordt getoetst dan de andere adressen binnen het complex. De "gebruikelijke redelijkheid, billijkheid en precedentwerking" wordt hier dan ook als argument aangedragen.

Reactie bureau Monumenten: De in het dossier aangedragen wijzigingen bij de omringende monumenten zijn grotendeels met een vergunning uitgevoerd.

De voorliggende ingrijpende transformatie is voor zowel het interieur als het exterieur echter zonder toestemming en benodigde vergunning uitgevoerd.

Het is niet uit te sluiten dat bij buurpanden in het verleden wijzigingen zonder vergunning zijn uitgevoerd. Dit biedt geen legitimiteit voor een precedent, zoals aanvrager betoogt.

Voorstel tussentijdse planaanpassing

Aanvrager wil meewerken om een planaanpassing te doen om de monumentale waarden te herstellen, conform de adviezen van de commissie en het rijk. Op deze manier wil aanvrager zijn medewerking laten zien en op constructieve wijze gezamenlijk tot een oplossing komen. Hiermee kan een rechtszaak worden vermeden. Er worden door een architect drie wijzigingen voorgesteld om de monumentale waarde en eenheid te herstellen. Hieraan wil aanvrager ook medewerking verlenen. Deze wijzigingen houden in:

1. Terugbrengen - op basis van kleurhistorisch onderzoek - van de originele crèmekleur op de oorspronkelijke kroonlijst met consoles en het houten hekwerk van het dakterras, zodat weer een eenheid ontstaat met het buurpand nr. 13;
2. Aanbrengen van horizontale, stalen 'roeden' op de pui van de serre, zodat op abstracte wijze de oorspronkelijke raamindeling op de bel-etage wordt hersteld; deze 'roeden' worden niet op het glas aangebracht, maar met een tussenruimte van enkele centimeters;
3. Reconstrueren van het verwijderde ornament op het plafond in de hal van de 1ste verdieping door een gespecialiseerd bedrijf.

Bureau Monumenten heeft bovengenoemd alternatief besproken met zowel de commissie voor Welstand en Monumenten (Werkgroep Monumenten) als de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) op resp. 25 oktober 2023 en 7 november 2023.

Door de commissie en de RCE is niet positief op het aangepaste voorstel gereageerd, omdat het voorstel onvoldoende recht doet aan de monumentale waarde van het rijksmonument; de nieuwe serre kan ook met de voorgestelde aanpassingen niet worden gelegaliseerd (e-mail bureau Monumenten aan aanvrager, d.d. 6 december 2023).

Bureau Monumenten heeft in deze e-mail tevens gesteld een weigeringsbeschikking te zullen opstellen. Aangezien het een uitgebreide procedure betreft, zal deze tevens ter inzage worden gelegd, zodat belanghebbenden zienswijzen kunnen indienen.

Dit biedt de eigenaar dan alsnog de mogelijkheid zijn visie op het geheel aan de gemeente voor te leggen.

Als reactie hierop heeft de aanvrager in een e-mail d.d. 12 december 2023 zijn teleurstelling uitgesproken over de gang van zaken. Aanvrager zou graag van de gemeente horen in welke denkrichting de gemeente aanpassingen zou zien en om duidelijke handvaten te krijgen om voor beide partijen tot een conveniërende afronding te komen.

Op 5 januari 2024 heeft bureau Monumenten voor de laatste maal telefonisch overlegd met aanvrager. Op basis van de twee negatieve adviezen kunnen de werkzaamheden niet worden gelegaliseerd.

Gesteld is dat er minimaal een ingrijpende planaanpassing verwacht wordt met betrekking tot de serre, waarbij de historische verschijningsvorm dient te worden hersteld. Hierbij speelt mee dat bij een recente vergunningsaanvraag van het buurpand op nr. 13 sloop van de historische serre en vervangende nieuwbouw in een moderne stijl is afgewezen (gelijkheidsbeginsel, precedentwerking).

7 Documenten behorend bij dit besluit

De aanvraag is beoordeeld op basis van de onderstaande stukken. De documenten heeft u al in uw bezit.

	Datum	Bestandsnaam	Docnum
1	30-9-2022	2022.09.20 Blad BT 002.pdf	4127295
2	30-9-2022	2022.09.20 Blad NT 002.pdf	4127298
3	30-9-2022	2022.09.20 Blad OR 001.pdf	4127299
4	4-10-2022	638 Rapportage Bouwhistorie 2022 09 30.pdf	4128665
5	20-1-2023	2023 01 18 Kleur en materialen staat Koningin Emmaplein 12 te Rotterdam.pdf	4179184
6	20-1-2023	2023.01.18 BT 001.pdf	4179185
7	20-1-2023	2023.01.18 SL 001.pdf	4179187
8	20-1-2023	Tekenwerk staalconstructie PS - kopie.pdf	4179188
9	20-1-2023	Trabo.pdf	4179189
10	20-1-2023	2023_01_19 Fotobijlage Koningin Emmaplein 12 te Rotterdam.pdf	4179190
11	23-2-2023	2023.02.20 Blad NT 001.pdf	4198232
12	2-6-2023	Advies Welstand 22.09.00461 Koningin Emmaplein 12	4246171
13	3-7-2023	RCE advies 1376425 Koningin Emmaplein 12, 3016AA Rotterdam 513898	4260657

8 Rechtsmiddelen

8.1 Beroep

Belanghebbenden kunnen tegen dit besluit binnen zes weken na datum van verzending ervan een beroepschrift indienen bij de Rechtbank Rotterdam.

Dit beroepschrift moet ondertekend zijn en moet ten minste bevatten:

- naam en adres van de indiener;
- datum beroepschrift;
- de gronden van het beroep;
- een omschrijving van het besluit waartegen het bezwaar zich richt.

U wordt verzocht tevens een kopie van dit besluit mee te zenden.

Het beroepschrift kan gestuurd worden aan:

Rechtbank Rotterdam, sector Bestuursrecht, Postbus 50951, 3007 BM te ROTTERDAM.

Hiervoor is griffierecht verschuldigd

U kunt, indien u een beroepschrift bij de rechtbank heeft ingediend, een verzoek om voorlopige voorziening (o.a. schorsing) indienen bij:

Rechtbank Rotterdam, sector Bestuursrecht, Postbus 50951, 3007 BM te ROTTERDAM.

Voor een dergelijk verzoek is griffierecht verschuldigd.

8.2 Voorlopige voorziening

Het bezwaarschrift heeft geen schorsende werking. Dat betekent dat dit besluit in werking treedt, ook als u bezwaar maakt. Als u dit niet wilt, kunt u de rechtbank verzoeken een voorlopige voorziening te treffen. Dit kan alleen als u tijdig bezwaar heeft gemaakt en uw zaak spoed heeft. (*Grondslag: Algemene wet bestuursrecht, hoofdstuk 8,*

titel 8.3)

U kunt dit verzoek om voorlopige voorziening indienen bij:

Rechtbank Rotterdam
Sector Bestuursrecht
Postbus 50951
3007 BM ROTTERDAM

Hiervoor is griffierecht verschuldigd.